

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

диссертатсияи Холзода Сафаралӣ Бегичон дар мавзуи «Таҳияи таркиб ва технологияи капсула дар асоси моддаҳои фаъоли биологии мармараки мускатӣ, ки дар Тоҷикистон мерӯяд», барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D110401 - Технологияи тавлиди доруворӣ пешниҳод шудааст. - ш.Душанбе, 2025.-5с.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба ихтисоси 6D110401 – Технологияи тавлиди доруворӣ, бандҳои 1,3 ва 4 мувофиқат мекунад.

Мувофиқи банди 1. Таҳқиқоти асосҳои назариявии технологияи фарматсевтӣ, валидатӣ, идоракунии хавф, интиқоли технология аз марҳилаи коркарди фарматсевтӣ то ба истеҳсоли силсилави;

Мувофиқи банди 3. Коркарди технологияи ба даст овардани маводи ибтидоӣ ва шаклҳои тайёри доруворӣ;

Мувофиқи банди 4. Таҳқиқот оид ба омӯзиши махсусиятҳои технологияи ба даст овардани шаклҳои тайёри доруворӣ аз намудҳои гуногуни маводи ибтидоӣ, ашёҳо ва моддаҳои ёрирасон.

Мубрамияти мавзуи таҳқиқот. Табобати бемориҳои урологӣ ва кардиологӣяке аз масъалаҳои мубрами тибби муосир ба ҳисоб меравад. Новобаста аз дастовардҳои ин соҳа, мубрамияти ин масъала имрӯз низ боқимемонад, ки ба афзудани шумораи бемориҳои урологӣ ва анксиолитӣ, инчунин оризаҳои онҳо вобастагӣ дорад.

Таҳлили адабиёти илмӣ дар самти фитотерапияи аксари бемориҳо нишон медиҳад, ки маводи доруворие, ки дар асоси моддаҳои фаъоли биологии аслашон табиӣ таҳия шудаанд, як қатор бартариҳо доранд ва монандии равандҳои биохимиявии организмҳои зинда барои истифодаи босамари маводи дорувории табиӣ мусоидат мекунад.

Маводи дорувории табиӣ дорои спектри васеи табобатӣ буда, тибқи маълумоти адабиёти илмӣ таъсири фаръии минималӣ доранд.

Шаклҳои мухталифи мармарак дар тиббӣ халқӣ, инчунин дар тибби расмӣ аксарияти мамлакатҳо истифода мешаванд. Мармараки мускатӣ (*Salvia sclarea* L.), ки дар ҳудуди Тоҷикистон мерӯяд, тибқи маълумоти адабиёти илмӣ дорои моддаҳои фаъоли биологие мебошад, ки барои таҳқиқ ва истифодаи минбаъдаи растании мазкур ҳамчун ашёи хоми иловагӣ имконият медиҳанд.

Омори расмӣ Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз болоравии сатҳи бемориҳои номбурда ва

мубрамияти таҳияи маводи доруворӣ барои табобати ин гурӯҳи бемориҳо шаҳодат медиҳанд.

Бо назардошти гуфтаҳои боло, диссертатсияи мавриди тақриз, ки ба таҳияи маводи доруворӣ дар асоси моддаҳои фаъоли биологии мармараки мускати дар Тоҷикистон рӯянда бахшида шудааст, ба яке аз масъалаҳои мубрами технологияи фарматсевтӣ мансуб аст.

Навгони илми таҳқиқот. Дар асоси таҳқиқоти фитохимиявӣ ва технологӣ ашёи хоми мармараки мускати дар Тоҷикистон рӯянда тибқи миқдори кислотаҳои гидроксоқаҳвагӣ аз рӯйи бозҳисоб бо кислотаи руморан стандартизатсия карда шудааст; бори аввал бо назардошти таҳқиқи вобастагии истихроҷи моддаҳои экстрактивӣ ва моддаҳои дорои хусусияти полифенолӣ, концентратсияи спирти этил ва таносуби ашёи хом: экстрагент, регламенти лабораторӣ таҳия карда шудааст;

Бори аввал меъёрҳои таҳлили сифатӣ ва миқдории экстракти хушки мармараки мускатӣ пешниҳод шудааст;

Бори аввал фаъолнокии зидди илтиҳобӣ, пешобронӣ ва анксиолитии экстракти хушки мармараки мускатӣ таҳқиқ шудааст;

Таркиб ва технологияи капсулаҳо дар асоси экстракти хушки мармараки мускатӣ таҳти номҳои шартӣ «Салвифрон, 200мг ЭХММ» ва «Салвинорм, 300мг ЭХММ» таҳия шуда, хосиятҳои физикию химиявӣ ва фармако-технологии шакли дору мавриди таҳқиқ қарор дода шудааст;

Усулҳои таҳлили миқдории капсулаҳо таҳияшуда, нишондиҳандаҳои назорати сифат барои шаклҳои дору пешниҳод карда шудааст;

Дар асоси натиҷаҳои таҳқиқот нахустпатенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба даст оварда шудааст.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда. Тибқи натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ нуктаҳои асосии зеринро қайд намудан зарур аст.

Муайянкунии миқдории моддаҳои фаъоли биологӣ дар таркиби объекти таҳқиқот:

- миқдори миёнаи флавоноидҳо аз рӯйи бозҳисоб бо апигенин ва ашёи хоми хушк $0,75 \pm 0,06\%$;
- маҷмӯи кислотаҳои гидроксоқаҳвагӣ аз рӯйи бозҳисоб бо кислотаи руморан $0,97 \pm 0,09\%$;
- миқдори таннин аз рӯйи бозҳисоб бо пирогаллол $1,40 \pm 0,08\%$ -ро ташкил медиҳад.

Натиҷаҳои таҳқиқот нишон додаанд, ки истифодаи этаноли 70% ва таносуби 1:6-и мармараки мускатӣ ва экстрагент барои экстрактсия бо усули муқарраршуда ба мақсад мувофиқ аст.

Экстракти хушки мармараки мускатӣ (ЭХММ) бо вояҳои 100, 200 ва 300

мг/кг фаъолнокии зидди илтиҳобӣ ва пешобронӣ ва вояи 300 мг/кг таъсири анксиолитӣ зоҳир мекунанд.

Ҳамчун моддаҳои ёрирасон барои таҳияи капсулаҳои «Салвифрон, 200 мг ЭХММ» ва «Салвинорм, 300 мг ЭХММ» моногидрати лактоза, NaKMS, дуоксиди силитсийи беоб, талк ва стеарати магний истифода шудааст.

Тибқи натиҷаҳои таҳқиқот муҳлати нигоҳдоштӣ доруи таҳияшуда 2 сол, дар ҳарорати 25⁰C ва намии нисбии 60 % тавсия шудааст.

Асоснокӣ ва эътимоднокии натиҷаҳо. Хулоса ва тавсияҳои диссертатсия ифодаёфта илман асоснок карда шудаанд. Дар рафти таҳқиқот ашё, реактив ва таҷҳизоти сертификатсияшуда истифода шудаанд.

Бо усулҳои расмии омӯрӣ истихсолшавандагии натиҷаҳои таҳқиқот нишон дода шудааст, ки далели эътимоднокии натиҷаҳои диссертатсия маҳсуб меёбад.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия дар 176 саҳифаи чопи компютерӣ навишта шуда, аз қисматҳои зерин иборат аст: муқаддима, тавсифи умумии кор, шарҳи адабиёт, се боби таҳқиқоти таҷрибавӣ, шарҳи натиҷаҳои таҳқиқот ва рӯйхати адабиёт. Натиҷаҳои таҳқиқот дар 26 расм ва 38 ҷадвал инъикос шудаанд. Рӯйхати адабиёт аз 172 сарчашма иборат буда, ки аз онҳо 58-то бо забонҳои хориҷӣ мебошанд.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯъ асоснок шуда, мақсад ва вазифаҳо, объекту предмети таҳқиқ, усулҳои таҳқиқ, навгонии илмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаҳо, инчунин саҳми шахсии унвонҷӯ бо тартиби муқарраршуда дар муқаддима нишон дода шудааст.

Боби якуми диссертатсия ба таври анъанавӣ ба таҳлили адабиёти илмӣ оид ба технологияи шаклҳои саҳти доруворӣ ва нақши моддаҳои ёрирасон дар таъмини хосиятҳои фармакотехнологии шаклҳои дору бахшида шудааст. Инчунин, самтҳои таҳияи маводи доруворӣ ва нақши моддаҳои ёрирасон дар таъмини таъсири терапевтии маводи доруворӣ таҳлил шудааст.

Боби дуюми кори диссертатсионӣ аз шарҳи методология, инчунин тавсифи объектҳо ва усулҳои таҳқиқ иборат аст. Дар боби мазкур муаллиф усулҳои муосир ва боэътимоди таҳлили сифатӣ ва миқдории мармараки мускатӣ ва ҷабидаи он, инчунин усулҳои физикию химиявӣ, фармако-технологӣ, биофарматсевтӣ ва биологии таҳқиқи шакли доруро ба таври возеҳ тавсиф намудааст.

Боби сеюми диссертатсия натиҷаҳои таҳқиқи фитохимиявии объектҳоро дар бар мегирад. Дар боби мазкур муаллиф натиҷаҳои таҳияи технологияи экстракти хушки растании мармараки мускатӣ ва меъёрҳои стандартизатсияи онро нишон додааст.

Боби чоруми диссертатсия натиҷаҳои таҳқиқи биологии экстракти хушки мармараки мускати дар Тоҷикистон рӯяндаро аз рӯи фаъолнокии пешобронӣ, анксиолитӣ ва зиддиилтиҳобӣ дар бар мегирад.

Таркиби капсулаҳои таҳияшуда, технология ва усулҳои пешниҳодшудаи стандартизатсия ба талаботи муосир ҷавобгӯ буда, барои ворид намудани шакли доруи таҳқиқотӣ таҳти номҳои шартии «Салвифрон, 200 мг ЭХММ» ва «Салвинорм, 300 мг ЭХММ» заминаи воқеии илмию таҷрибавӣ пешниҳод шудааст.

Боби панҷум таҳлили капсулаҳои «Салвифрон, 200 мг ЭХММ» ва «Салвинорм, 300 мг ЭХММ» ва таҳияи усулҳои назорати сифати раванди технологияи истеҳсоли онҳоро дар бар мегирад.

Дар боби шашум муҳоқимаи натиҷаҳои таҳқиқот дарҷ гардидааст.

Хулосаҳо аз 5 банд иборат буда, бо натиҷаҳои таҳқиқот мувофиқанд ва барои истифодаи амалии онҳо тавсияҳои илман асоснок пешниҳод шудааст.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ, ва иҷтимоии диссертатсия. Дар диссертатсия маротибаи аввал шакли дору дар асоси моддаҳои фаъоли биологии мармараки мускати дар Тоҷикистон рӯянда асоснок карда шуда, барои татбиқи он дар амалияи фарматсевтӣ заминаи зарурии илмию таҷрибавӣ гузошта шудааст. Татбиқи натиҷаҳои диссертатсия ба дастрасии маводи доруворӣ мусоидат мекунад, ки аз аҳамияти иқтисодӣ ва иҷтимоии он шаҳодат медиҳад.

Интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Аз рӯи натиҷаҳои таҳқиқот 18 кори чопӣ, аз ҷумла 6 мақола дар маҷаллаҳои тақризшаванда, 12 фишурда дар конференсияҳои сатҳи гуногун ба чоп расида, 1 нахустпатент барои ихтироот ба даст оварда шудааст.

Диссертатсия тибқи талаботи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба расмӣ дароварда шудааст.

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, мазмуну мундариҷаи диссертатсияро ба таври кофӣ инъикос мекунад ва ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи илмии Холзода Сафаралӣ Бегичонро дар мавзӯи «Таҳияи таркиб ва технологияи капсула дар асоси моддаҳои фаъоли биологии мармараки мускатӣ, ки дар Тоҷикистон мерӯяд» мусбат баҳогузорӣ намуда, ҳамзамон баъзе камбудииҳои онро қайд менамоем:

1. Шарҳи адабиёт асосан ба ҷабҳаҳои технологияи таҳияи маводи доруворӣ бахшида шудааст. Бо назардошти он, ки мақсади ниҳони таҳияи маводи доруворӣ татбиқ дар истеҳсолот аст, таҳлили адабиёти

илмӣ оид ба захираҳои табиӣ мармараки мускати дар Тоҷикистон
рӯянда нокофӣ аст.

2. Объекти таҳқиқот барои бемориҳои урологӣ ва анксиолитӣ тавсия
мешавад. Дар матни диссертатсия бошад, оид ба паҳншавии ин бемориҳо
дар Тоҷикистон маълумот оварда нашудааст.

3. Дар матни диссертатсия аз қорҳои илмӣ муҳаққиқони ватанӣ
нокофӣ иқтибос оварда шудааст.

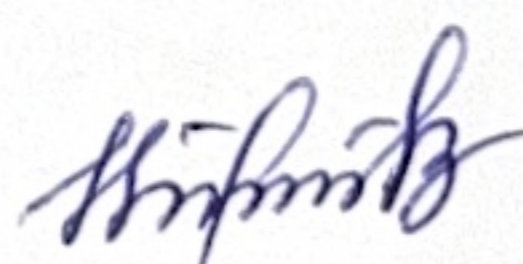
4. Дар матни диссертатсия баъзе ғалатҳои имлоӣ ва услубӣ
вомехӯранд.

Бояд қайд кард, ки эродҳо ва камбудии номбурда принципаӣ набуда,
ба арзиши илмию амалии диссертатсияи тақризшаванда, ки дар сатҳи зарурии
илмӣ иҷро шудааст, таъсири манфӣ надоранд.

Дар маҷмӯъ диссертатсияи Холзода С.Б. дар мавзӯи «Таҳияи таркиб ва
технологияи капсула дар асоси моддаҳои фаъоли биологии мармараки мускатӣ,
ки дар Тоҷикистон мерӯяд» ва барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа
(PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D110401 - Технологияи тавлиди доруворӣ
пешниҳод шудааст ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани
дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни
соли 2021, №267 (бо тағироту иловаҳо аз 26 июни соли 2023, №295) тасдиқ
шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ доктори
фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси номбаршуда мебошад.

Муқарризи расмӣ:

ходими калони илмӣ муассисаи илмию
таҳқиқотии “Маркази инноватсионии
Хитою Тоҷикистон оид ба маҳсулоти табиӣ”-и
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон
номзади илмҳои фарматсевтӣ

 И. С. Гулмуродов

Суроға: 74520, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, кӯчаи к.А.Савдо 4, х-2
Телефон: (+992) 905-77-00-66
E-mail: gulmurodov@mail.ru

Имзои Гулмуродов И.С. - ро тасдиқ мекунам,
Директори муассисаи илмию
таҳқиқотии “Маркази инноватсионии
Хитою Тоҷикистон оид ба маҳсулоти табиӣ”-и
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон,
доктори илмҳои табиатшиносӣ

Суроғаи муассиса: 734061, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, кӯчаи Айни 299/2
Телефон: (+992) 93-417-32-62
E-mail: sodikjon82@gmail.ru

Р. Нумонов

04.04.2025